

Globalni neoliberalizam tržištu pridaje božanske moći. Nije pretjerano reći kako je neoliberalizam postao svojevrсна religija ekonomista koji su zagovarali tržište kao odlučujući čimbenik upravljanja gospodarstvom. Oni kažu - Smith je bio u pravu država ima vršiti funkciju noćnog policajca i to bi bilo sve što se od države očekuje. Za razliku od tržišnih fundamentalista keynesijanci su zagovarali i zagovaraju aktivnu ulogu države. Najrazvijenije zemlje, recimo SAD, nikad nisu „napustile“ Keynesa iako su snažno propagirale globalni kapitalizam. Tako veliki i moćni su koristili instrumente ekonomske politike kako bi dinamizirali svoja gospodarstva; mali i, posebno, nerazvijeni su morali slušati. Izvoz „američke demokracije“ u prvom redu je značio izvoz institucionalnog okvira koji je pogodio američkim multinacionalnim korporacijama. Ostalo je bilo priča bez sadržaja.

Keynes nije uspio suzbiti inflaciju. Paul Samuelson, ekonomski guru XX. stoljeća, nazvao je inflaciju malarijom jer se, kako on kaže, s inflacijom kao i s malarijom može živjeti, istina neugodno ali se živi. Međutim, nastavlja on, za razliku od malarije nije poznat bolji lijek koji bi bio bolji od same bolesti. Tako je bilo u vrijeme nacionalne države. Postavlja se pitanje zašto je inflacija bila nužna iako su se ekonomisti zdušno zalagali za njezino nestajanje. Ne mali broj ekonomista se je zalagao za drastične mjere – povećanje nezaposlenosti – kako bi se suzbila inflacija. Bez obzira koliko su pojedine zemlje nastojale suzbiti inflaciju ona je uporno ostala. Danas, kada su kamatne stope realno negativne, zvuči prilično nestvarno da su eskontne stope centralnih banaka bile dvocifrene. Razlog tome je – inflacija. Naprosto nacionalne granice su većinu gospodarske aktivnosti držale „pod kontrolom“. Kontrola je značila brigu države da gospodarstvo ostvaruje prihvatljivu profitnu stopu što nije bilo moguće bez tiskarskog stroja. Dakle, inflacija je bila posljedica proaktivne politike prema kapitalu kako se ne bi smanjila sklonost investiranju. Keynes je briljantno opisao značaj sklonosti investiranju i neizvjesnost koja ju smanjuje. Nije samo monetarna i kreditna politika bila u funkciji kapital odnosa. Jednaku ulogu su imale i javne financije. Deficitarno financiranje koje je propovijedao Keynes bilo je toplo dočekano od političara jer su mogli „kupovati ljubav svojih glasača“ što je bilo daleko ugodnije nego smanjivati prava proračunskih korisnika. Tako se je cjelokupna ekonomska politika vodila s ciljem održanja profitne stope. Međutim, inflacija kao i javni dug imaju svoje granice. Naprosto nije se više mogla povećavati inflaciju niti proračunski deficit. Posljedica je bila jasna – proizvodnju seliti u druge zemlje. To su činile najmoćnije kompanije koje su ubrzo nesprazmjeno veće profite ostvarivale u inozemstvu u odnosu na profite koje su ostvarivale kod kuće. Friedman je dao teoretsku i idejnu osnovu za to i takvo ponašanje. Nije trebalo dugo čekati da se čuje mrtvo zvono Keynesu i njegovoj misli. Globalni neoliberalizam je postao očekivani način ponašanja. Ignoriranje neoliberalizma značilo je biti konzervativan i nije trebalo puno da se ti i takvi ekonomisti osude kao dio prošlosti bez prava na budućnost. Tome ide u prilog činjenica da keynesijanci nisu u vrijeme neoliberalizma dobili niti jednu nobelovu nagradu. Tako su keynesijanci mogli osobno svjedočiti što znači biti keynesijanac, kao što to od uspostave nobelove nagrade za ekonomiju svjedoče marksisti.

Sada se priča vraća. Trump je pokrenuo kotač „restauracije“ nacionalne države čime je priznao da su SAD upravo kao i Velika Britanija gubitnici u procesu globalizacije. Trump to otvoreno priznaje, britanci – ne! Imajući u vidu navedeno možemo sa velikom sigurnošću reći da će nam se užas zvan inflacija vratiti. Svjedočimo da danas inflacijska neman djeluje samo u zemljama koje nisu dio globalnog sustava. Zato moramo reći kako je globalni neoliberalizam riješio problem inflacije, kao što ćemo morati potvrditi povratak infalcije u uvjetima protekcionizma.

Da li je i koliko vjerojatan povratak na staro? Privremeno je moguće sve učiniti. Međutim, cijna koja će se tom prilikom platiti znatno smanjuje mogućnost nerazboritog djelovanja. Očito je da postojeći sustav globalne ekonomije Trump želi mjenjati. Usput rečeno, to nije nikakva novost tako se ponašaju sve zemlje koje su produktivno inferiorne što se lijepo može isčitati iz tekućih računa platne bilance. Superiorne zemlje ostvaruju suficit na tekućem računu platne bilance, inferiorne deficit. Prema tome Trump je objavio gospodarski rat superiornim zemljama. U kojoj će mjeri uspjeti nametnuti svoj stav produktivnijim gospodarstvima od američkog ostaje da se vidi. Jednako je tako teško zamislivo da će multinacionalne korporacije, najveći je broj iz SAD-a, vratiti proizvodnju u zemlju. Naprosto kapital nema nacionalnosti. Ricardo je bio u krivu kada je u svojim načelima govorio o nacionalnom obilježju kapitala. Upravo je globalizacija eliminirajući autonomne monetarne i tečajne politike stvorila pretpostavke disperziji kapitala diljem majčice Zemlje. To nije moguće promijeniti. Drugim riječima, najvjerojatnije je da će slabi i manje razvijeni platiti cijenu povratka nacionalnoj državi. To zvuči prilično zastrašujuće. Daj Bože da imam krivo.